

УДК 346.91

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.48>

ОСОБЛИВОСТІ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО ЗА ІНІЦІАТИВОЮ КРЕДИТОРА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Ярмоленко О.С.,
кандидат юридичних наук,
докторант Донецького державного університету
внутрішніх справ

Ярмоленко О.С. Особливості відкриття провадження у справі про банкрутство за ініціативою кредитора в зарубіжних країнах.

У статті досліджено особливості відкриття провадження у справі про банкрутство за ініціативою кредитора в зарубіжних країнах. Акцентується увага, що динамічність розвитку властива не тільки законодавству України про банкрутство, а й переважної більшості країн світу, в тому числі – європейського правового простору. Проаналізовано законодавчі підходи до відкриття провадження у справах про банкрутство за ініціативою кредитора у Франції, США, Іспанії та Німеччині. Розглянуто нормативні акти, що регулюють ці процедури та підкреслено, що процедура відкриття провадження у справі про банкрутство з ініціативи кредитора чітко деталізовано і потребує суворого дотримання юридичних формальностей.

Зазначено, що у Франції кредитор повинен довести факт неплатоспроможності боржника, надавши відповідні докази. Суд перевіряє обґрунтованість заяви, забезпечуючи дотримання принципів рівності кредиторів. В США, окрім спрощених процедур подачі заяв, існують строгі вимоги щодо доведення фінансової неспроможності. Іспанське законодавство зосереджує увагу на доведенні боржником своєї платоспроможності, детально регламентує процедури взаємодії між сторонами, а також основний акцент робить на запобіганні банкрутству шляхом раннього впровадження заходів щодо врегулювання боргів. Німеччина встановлює чіткі критерії для ініціації банкрутства, включаючи неплатоспроможність або перезаборгованість, що підтверджується фінансовими розрахунками.

Зазначено, що прагнення наближення законодавства України про банкрутство до стандартів Європейського Союзу та визнаних у світі принципів справедливого судового розгляду є важливим вектором створення умов для інтеграції економіки України у світовий та європейський простір. Спільним для всіх розглянутих країн є реалізація принципу рівності незалежно як від форм власності, так і стосовно учасників провадження.

На підставі аналізу зарубіжного законодавства, пропонується посилити застосування процедур, які спрямовані на попередження банкрутства, актуалізувати механізм медіації як до відкриття, так і після відкриття провадження у справі про банкрутство тощо.

Ключові слова: банкрутство, кредитор, судовий розгляд, боржник, неплатоспроможність, конкурсний процес, відкриття провадження, зарубіжний досвід, суд.

Iarmolenko O.S. Peculiarities of opening bankruptcy proceedings at the initiative of a creditor in foreign countries.

The article examines the features of opening bankruptcy proceedings at the initiative of the creditor in foreign countries. It is emphasized that the dynamic development is inherent not only in the legislation of Ukraine on bankruptcy, but also in the vast majority of countries in the world, including the European legal space. Legislative approaches to opening bankruptcy proceedings at the initiative of the creditor in France, the USA, Spain and Germany are analyzed. The regulatory acts regulating these procedures are considered and it is emphasized that the procedure for opening bankruptcy proceedings at the initiative of the creditor is clearly detailed and requires strict compliance with legal formalities.

It is noted that in France the creditor must prove the fact of the debtor's insolvency by providing relevant evidence. The court checks the validity of the application, ensuring compliance with the principles of equality of creditors. In the USA, in addition to simplified procedures for filing applications, there are strict requirements for proving financial insolvency. Spanish legislation focuses on proving the debtor's solvency, regulates in detail the procedures for interaction between the parties, and also places the main emphasis on preventing bankruptcy through the early implementation of measures to settle debts. Germany establishes clear criteria for initiating bankruptcy, including insolvency or over-indebtedness, which is confirmed by financial calculations.

It is noted that the desire to approximate the legislation of Ukraine on bankruptcy to the standards of the European Union and the principles of fair trial recognized in the world is an important vector for

creating conditions for the integration of the Ukrainian economy into the global and European space. Common to all the countries considered is the implementation of the principle of equality, regardless of both the forms of ownership and in relation to the participants in the proceedings.

Based on the analysis of foreign legislation, it is proposed to strengthen the application of procedures aimed at preventing bankruptcy, to update the mediation mechanism both before the opening and after the opening of bankruptcy proceedings, etc.

Key words: bankruptcy, creditor, trial, debtor, insolvency, bankruptcy process, opening of proceedings, foreign experience, court.

Постановка проблеми. Державна політика в галузі банкрутства в сучасній період в Україні перебуває на низькому рівні ефективності. Це пов'язано, перш за все, з військовими діями в Україні; по-друге, з недосконалістю законодавчих норм, які регулюють сферу банкрутства, що тягне необхідність реформування законодавства; по-третє, зі слабким державним контролем під час процедур реструктуризації, санації тощо; по-четверте, з поширенням корупційних практик і злочинних дій, що приводять до ліквідації підприємств.

Прагнення наближення законодавства України про банкрутство до стандартів Європейського Союзу та визнаних у світі принципів справедливого судового розгляду є важливим вектором створення умов для інтеграції економіки України у світове та європейське господарство. Тому дослідження досвіду зарубіжних країн в сфері банкрутства є необхідним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання банкрутства були предметом дослідження таких вчених, як О.А. Беяневич, А.А. Бутирський, І.А. Бутирська, Л.І. Грабован, В.В. Джунь, Ю.В. Кабенюк, Л.М. Ніколенко, Б.М. Поляков, Р.Б. Поляков, Т.В. Степанова та інших поважних вчених. Разом із тим, актуальним залишається дослідження досвіду зарубіжних країн стосовно відкриття провадження у справі про банкрутство за ініціативою кредитора, особливо в умовах євроінтеграційних процесів в Україні.

Метою статті є дослідження ключових аспектів та особливостей відкриття провадження у справі про банкрутства у провідних зарубіжних державах та використання цього досвіду в умовах українських реалій.

Виклад основного матеріалу. Динамічність розвитку властива не тільки законодавству України про банкрутство, а й переважної більшості країн світу, в тому числі – європейського правового простору. Це зумовлено наявністю низки зовнішніх економічних і політичних факторів [1, с. 33–40], які постійно і безпосередньо впливають на стан правового регулювання банкрутства, неплатоспроможності, конкурентних відносин у тій чи іншій країні [2, с. 234–244]. Кожна країна адаптує своє законодавство не тільки до своїх потреб, а також в залежності від того, що часто свою діяльність підприємства здійснюють й за межами країни.

У Франції до початку 2000 року налічувалося безліч законів, указів, декретів, що регулюють відносини в сфері банкрутства (*état de cessation des paiements*). У зв'язку з чим було проведено масштабну реформу законодавства результатом якої стало прийняття Комерційного кодексу (*Code de commerce*), що регулює, в тому числі, відносини в сфері банкрутства. Саме на підставі нього встановлюється порядок відкриття провадження у справі про банкрутство. Подати заяву з клопотанням про відкриття провадження у справі про банкрутство зобов'язаний боржник та має право кредитор. Також, справа може бути відкрита судом з власної ініціативи або на вимогу прокуратури. Кредитор подає заяву якщо боржник не може здійснювати платежі (*état de cessation des paiements*), тобто виконувати свої поточні зобов'язання через недостатність активів. Крім того, він зобов'язаний надати докази наявності заборгованості та її несплати у встановлений термін, а також надіслати боржнику письмове повідомлення про намір ініціювати процедуру банкрутства. Заяву кредитор подає до комерційного суду (*Tribunal de commerce*) за місцем реєстрації боржника. Вона повинна містити: повні дані про кредитора та боржника, детальний опис вимог та суми боргу, докази та стан припинення платежів.

Суд після прийняття заяви проводить перевірку її обґрунтованості та надає можливість боржнику оскаржити заяву та подати докази своєї платоспроможності. Якщо суд визнає боржника таким, що перебуває у стані неможливості здійснювати платежі, він ухвалює рішення про відкриття справи про банкрутство. З моменту відкриття справи про банкрутство всі індивідуальні вимоги кредиторів припиняються, і стягнення боргів можливо лише у межах процедури банкрутства [3].

Кредитори, вимоги яких виникли до ухвалення рішення про відкриття провадження у справі, зобов'язані заявити про свої вимоги призначеному судом керуючому у разі забезпечувальної процедури, або судової реорганізації, або ліквідатору у разі ліквідації. Строк подання заяви становить два місяця з моменту офіційного опублікування рішення суду про відкриття провадження у справі. Боржник може також сам заявити про вимогу одного зі своїх кредиторів на тих же умовах. Креди-

тори, які не заявили своїх вимог у встановлений термін, позбавляються права вимоги і, отже, не можуть брати участь у розподілі або вимагати платежів у разі прийняття плану або реалізації активів боржника, якщо суддя у справах про банкрутство не скасує рішення про позбавлення права вимоги [4].

Для розгляду претензій у період спостереження (тобто період, що починається з дати ухвалення рішення про початок провадження у справі) кредитори поділяються на дві основні категорії:

кредитори, чії вимоги виникли до відкриття провадження у справі про неплатоспроможність або після відкриття, але які не відповідають певним критеріям, передбаченим Code de commerce (тобто вимоги, які регулярно виникали після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, або для забезпечення продовження періоду спостереження, або як компенсація за послугу, надану боржнику). Ці кредитори повинні передати відповідному арбітражному керуючому докази своїх вимог;

кредитори, вимоги яких виникли після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність та які відповідають певним критеріям.

Відкривши провадження суд може провести наступні процедури, а саме:

mandat ad hoc та procedure de conciliation. Їх можна визначити, як превентивні, що застосовуються за наявності на підприємстві незначних труднощів, в тому числі з необхідністю відстрочити виплати кредиторам. Вони базуються на добрій волі кредиторів, які погоджуються надати відстрочку боржнику. Превентивні процедури спрямовані на тих кредиторів, які погодилися з умовами визначених процедур. Хоча превентивні процедури конфіденційні, їх позитивний результат вимагає, щоб кредитори боржника, викликані для участі в переговорах, погодилися зробити необхідні зусилля для забезпечення продовження бізнесу. Ні призначений судом посередник, ні боржник не мають повноважень нав'язувати ці зусилля незгодним кредиторам. Щоб подолати опір незгодних кредиторів, який перешкоджає прийняттю угоди про реструктуризацію, узгоджену під час дружніх переговорів, використовуються прискорені захисні процедури, наприклад для ухвалення плану продажу активів [5]. Слід звернути увагу, що жодна з цих процедур не зупиняє платежі або примусові дії. Таким чином, кредиторам не забороняється ініціювати юридичні дії проти боржника для стягнення своїх вимог, але ті, хто погодився взяти участь у таких процедурах, зазвичай погоджуються утриматися від таких дій, доки вони продовжуються. У французькому законодавстві про банкрутство відсутні спеціальні принципи, які б покладали особливі обов'язки на кредиторів, існують тільки загальні принципи. Однак, судді повинні гарантувати, що принцип рівності дотримується стосовно всіх кредиторів незалежно від їх позиції;

procédures collectives – судові процедури при яких враховуються інтереси всіх кредиторів та які в свою чергу можуть здійснюватися за напрямками: sauvegarde (збереження) – може бути ініційована тільки боржником; redressement judiciaire (судового відновлення) – може бути ініційована боржником, кредитором або державним прокурором; liquidation judiciaire (судової ліквідації). Зазначені процедури називають колективними, оскільки для всіх кредиторів визначається колективний порядок та відповідальність. Наприклад, кредитори не можуть виступати одноосібно в суді, але у той же час, законодавство Франції не передбачає такий представницький орган кредиторів як комітет кредиторів. На його заміну суд призначає одного представника кредиторів (mandataire judiciaire), що виступає від імені кредиторів та контролерів із числа кредиторів, що звернулися з такою ініціативою [3].

Отже, процедура відкриття провадження у справі про банкрутство з ініціативи кредитора у Франції деталізовано і потребує суворого дотримання юридичних формальностей.

У США чинним є Кодекс про банкрутство Bankruptcy Code згідно якому до боржника може бути відкрита процедура реорганізації, або ліквідації за його заявою або заявою кредиторів. Для відкриття провадження у справі (реорганізації чи ліквідації) потрібно подати правильно оформлену заяву без доказів. Справи про банкрутство розглядаються виключно федеральними судами у справах про банкрутство (Bankruptcy Courts). Кредитори, як правило, подають заяву про порушення процедури реорганізації (Chapter 11) або ліквідації (Chapter 7) [6].

Кредитор при подачі заяви повинен дотримуватися певних умов:

мінімальна сума загальної заборгованості має становити \$18600 (на 2023 рік), якщо боржник має трьох або більше кредиторів. Якщо боржник має менше трьох кредиторів, достатньо одного кредитора з підтвердженим боргом;

борг має бути доведений, не підлягати оскарженню та не бути обумовлений додатковими умовами;

кредитор повинен довести нездатність боржника виконувати свої фінансові зобов'язання.

Кредитор подає заяву про банкрутство (involuntary bankruptcy petition) до відповідного суду за місцезнаходженням боржника [7]. Заява повинна містити: інформацію про боржника та кредито-

рів, суму та природу заборгованості, докази нездатності боржника сплатити борги тощо. Заява має бути підписана щонайменше трьома кредиторами, якщо у боржника один кредитор, то він підписує одноосібно. При отриманні заяви, суд перевіряє її на відповідність вимогам закону та надає боржнику можливість подати заперечення. При наявності заперечень, суд проводить слухання, щоб визначити факт неплатоспроможності.

З метою забезпечення принципу рівності розподілу активів серед кредиторів, всі дії кредиторів щодо стягнення боргів припиняються з моменту подання заяви.

Якщо суд визнає заяву необґрунтованою або поданою з недобросовісними намірами, на кредитора може бути накладено штраф або стягнуто збитки на користь боржника. Боржник може використовувати захист від банкрутства (*defenses against involuntary bankruptcy*), стверджуючи, що він здатний платити за боргами [8].

Кодекс про банкрутство у США забезпечує широкі можливості для реалізації інтересів боржника, суттєвим чином обмежуючи права кредиторів.

В Іспанії процедура банкрутства (*concurso de acreedores*) регулюється Законом про банкрутство (*Texto Refundido de la Ley Concursal*), який затверджений Королівським указом 1/2020 від 5 травня 2020 р. Закон встановлює певні суб'єктивні та об'єктивні передумови, які необхідно дотриматись для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність:

суб'єктивні: будь-який боржник може бути визнаний неплатоспроможним, чи то фізична чи юридична особа, підприємець чи споживач, хоча закон містить деякі уточнення щодо типу боржника, особливо у випадку банкрутства комерційних компаній або споживачів;

об'єктивні: неплатоспроможність боржника, яка визначається як нездатність регулярно виконувати свої фінансові зобов'язання [9].

Заяву може подати як боржник, так і кредитор, але умови подання відрізняються. У разі подання заяви кредитором, відкриття провадження у справі про банкрутство є примусовою процедурою (*concurso necesario*). Він повинен довести, що боржник перебуває у стані неплатоспроможності (*impago generalizado*), тобто неможливості виконувати свої зобов'язання перед кредиторами у встановлений термін; надати докази такого невиконання фінансових зобов'язань; підтвердити наявність простроченого боргу.

Заява подається до комерційного суду (*Juzgado de lo Mercantil*) за місцезнаходженням боржника та повинна містити повні дані кредитора та боржника, суму боргу та обґрунтування вимог, докази стану неплатоспроможності.

Суддя перевіряє обґрунтованість заяви та запитує пояснення у боржника, який може оскаржити заяву. У цьому випадку суддя призначає слухання, на якому сторони можуть подати докази з певними обмеженнями, і суддя вирішує, чи є боржник неплатоспроможним. Якщо заява визнається обґрунтованою та боржник не заперечує, суд офіційно ініціює процес банкрутства [10].

Заява кредитора може бути визнана необґрунтованою, в цьому випадку на кредитора покладаються судові витрати і він може бути зобов'язаний компенсувати збитки боржнику. Також, суд може відхилити вимоги кредитора у разі ненадання достатніх доказів неплатоспроможності боржника [11].

Якщо суддя відкриває процедуру банкрутства, вона вважатиметься «обов'язковою», що зазвичай означає, що боржник усувається від управління та розпорядження своїми активами та замінюється арбітражним керуючим. Кредитори протягом одного місяця з моменту опублікування відповідного рішення надають свої вимоги. Арбітражний керуючий повинен проінформувати кожного із кредиторів, зазначених у документації боржника, про обов'язок надати свої вимоги у формі письмового або електронного повідомлення, яке повинно містити суму, дату виникнення, термін погашення, характеристику, а також наявність переважного права та підтверджуючи докази. Арбітражний керуючий приймає рішення про включення або виключення кожної вимоги та її суми, а також класифікації кредиторів. Кредитори, незадоволені класифікацією або сумою вимоги або не включені до остаточного звіту арбітражного керуючого, можуть оскаржити звіт протягом 10 днів, подавши відповідну заяву [9].

Відкриття провадження у справі про банкрутство у Німеччині можливо при наявності умов визначених Законом про неплатоспроможність (*Insolvenzordnung*):

неплатоспроможність (*Zahlungsunfähigkeit*) – це неможливість боржника виконати свої зобов'язання. У разі якщо боржник припинив їх виконання, кредитор може презумувати наявність неплатоспроможності. В Німеччині відсутність платоспроможності визначається як невіплата щонайменше 90% боргу протягом наступних трьох тижнів [12];

загроза неплатоспроможності – стан боржника, в якому він не буде в змозі виконати свої грошові зобов'язання у майбутньому на момент необхідності їх виконання;

перезаборгованість (*Überschuldung*) – положення боржника, в якому сума його боргів перевищує вартість всього його майна та інших активів (перевага пасиву над активом) [13].

Заява подається у письмовій формі боржником або кредитором. Причому кредитор повинен переконливо довести свої вимоги, в тому числі: наявність законного боргу, що підлягає стягненню, нездатність боржника виконати свої фінансові зобов'язання перед кредитором у встановлений термін, спробувати врегулювати спір поза судом, надіславши боржнику повідомлення про заборгованість.

Якщо умови виконані, суд, який веде справу про неплатоспроможність, або «суд у справах про неплатоспроможність» (Insolvenzgericht), ухвалює рішення про відкриття справи. В рішенні про відкриття провадження суд закликає звичайних кредиторів подати свої вимоги керуючому у справах про неплатоспроможність протягом певного строку, який призначає дату зборів, де кредитори на підставі звіту керуючого у справах про неплатоспроможність приймають рішення про подальший шлях провадження у справі про неплатоспроможність та призначає дату слухання з перевірки, на якій будуть перевірені подані кредиторами вимоги.

Визначальним принципом німецького провадження у справі про неплатоспроможність, крім принципу рівності кредиторів, є принцип автономії кредиторів (Gläubigerautonomie). Кредитори мають широкі права щодо впливу на провадження, в тому числі на спосіб реалізації активів боржника, а також приймають рішення про конкретну форму провадження у справі про неплатоспроможність, оскільки на додаток до «стандартної» процедури Закон про неплатоспроможність (Insolvenzordnung) відкриває можливість для забезпечених та звичайних кредиторів здійснювати свою автономію шляхом формування плану неплатоспроможності. Оскільки суду у справах про неплатоспроможність може знадобитися деякий час для перевірки дотримання умов для відкриття провадження у справі, суд може застосовувати будь-які тимчасові заходи, які здаються необхідними для запобігання будь-яким змінам у фінансовому становищі боржника, що можуть завдати шкоди кредиторам в очікуванні рішення за заявою, наприклад, призначити тимчасово керуючого у справах про неплатоспроможність (vorläufiger Insolvenzverwalter). Після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність прийняття ключових рішень (реалізація, ліквідація, реорганізація та план неплатоспроможності) залишається за кредиторами. Однак на стадії відкриття провадження суд має особливі повноваження та завдання: ухвалює рішення про відкриття, про тимчасові заходи захисту та призначення керівника за неплатоспроможністю. Суд також несе відповідальність за нагляд за керуючим через неплатоспроможність. Він контролює лише законність дій керуючого за неплатоспроможністю, але не їх доцільність, і не може надавати вказівки [14].

Таким чином, законодавство Німеччини залишає контроль за процедурою банкрутства за судом.

Висновки. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що відкриття провадження у справі про банкрутство в зарубіжних країнах має свої особливості, які викликані економічними умовами, національними традиціями, правовою культурою та тяжінням до захисту або інтересів кредиторів, або інтересів боржника. Але спільним для всіх країн є реалізація принципу рівності незалежно як від форм власності, так і стосовно учасників провадження. Аналіз законодавства Франції, США, Іспанії, Німеччини показує детальний підхід до регламентації відкриття провадження у справі про банкрутство забезпечуючи баланс інтересів кредитора та боржника, водночас встановлюючи чіткі критерії, процедури та механізми. Для України важливим напрямком є адаптація ефективних моделей щодо посилення державного контролю за процедурою банкрутства, визначення чітких правил для кредиторів та боржника з метою забезпечення прозорості та справедливості судового процесу.

На підставі аналізу зарубіжного законодавства, пропонується посилити застосування процедур, які спрямовані на попередження банкрутства, актуалізувати механізм медіації як до відкриття, так і після відкриття провадження у справі про банкрутство тощо.

Подальше дослідження міжнародного досвіду в сфері банкрутства є необхідним для формування ефективної державної політики в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Vasyliiev S., Kysko A., Nikolenko L. Economic ideology as an innovative potential of the change process. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9. № 3. Riga, Latvia: Baltija Publishing, P. 33–40.
2. Patsuriia, Nino B., Radzyviliuk, Valeria V., Reznikova, Victoria V., Kravets, Iryna M., & Orlova, Oksana S. (2018). State of Legal Regulation of Bankruptcy by the Legislation of Ukraine. *Utopía Y Praxis Latinoamericana*, 23(82), 234–244.
3. Code de commerce. *Legifrance*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379.
4. Insolvency/bankruptcy. France. *E-justice.europa*. URL: <https://e-justice.europa.eu/447/EN/insolvencybankruptcy?FRANCE&member=1#tocHeader1>.

5. Restructuring & Insolvency Laws & Regulations France 2024-2025. Global Legal Group. *Iclg*. URL: <https://iclg.com/practice-areas/restructuring-and-insolvency-laws-and-regulations/france#:~:text=French%20bankruptcy%20law%20provides%20for%20two%20types%20of%20out%2Dof,view%20to%20reaching%20a%20consensual>.
6. U.S. Bankruptcy Code. *Cornell Law School*. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11>.
7. United States Courts – Bankruptcy Basics. *U.S. Courts*. URL: <https://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy>.
8. Nolo’s Guide to Bankruptcy. *Nolo*. URL: <https://www.nolo.com>.
9. Insolvency/bankruptcy. Spain. *E-justice.europa*. URL: <https://e-justice.europa.eu/447/EN/insolvencybankruptcy?SPAIN&member=1>.
10. Práctica jurídica del concurso de acreedores en España. *LegalToday*. URL: <https://www.legaltoday.com>.
11. Ley Concursal. *BOE*. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2020-4859>.
12. Interview with Arne Engels, international expert of the EU Project Pravo-Justice, attorney-at-law (Germany), bar certified specialist on banking law and capital markets. URL: <https://www.pravojustice.eu/post/intervyu-z-arneentelsom-mizhnarodnim-ekspertom-proektu-pravojustice-yuristom-specialistom-z-bankivskogo-pravata-rinku-kapitaliv>.
13. Insolvenzordnung. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/index.html#BJNR286600994BJNE002000000>.
14. Insolvency/bankruptcy. Germany. *E-justice.europa*. URL: <https://e-justice.europa.eu/447/EN/insolvencybankruptcy?GERMANY&member=1>.